

ФІЛОСОФСЬКІ НАУКИ

Бардин М.Я.

студент,

Київський національний університет імені Тараса Шевченка

КРИТИЧНЕ СТАВЛЕННЯ ПРАВОСЛАВНИХ СВЯЩЕННИКІВ ДО ІНТЕРПРЕТАЦІЇ АПОКАЛІПСИСУ О. МЕНЯ

Багатьох людей турбує питання настання Апокаліпсису – ця тема широко відображена в багатьох сферах, не залишилася осторонь і релігія.

В лекції під назвою «Апокаліпсис», прочитаній 3 червня 1989 р. в ДК. Ім. Горького, о. О. Мень зазначив, що Біблія закінчується самою таємничою, найбільш грізною з книг Нового Завіту, яка закарбувалася в багатьох творах світового мистецтва, а також протягом століть тривожить серця людей, причому не тільки віруючих, але і атеїстів [5, с. 9].

Видана у 2000 р. книга прот. О. Мень «Читаючи Апокаліпсис» відтворює текст його бесід, присвячених тлумаченню символічних образів «Об'явлення Іоанна Богослова» [6]. Говорячи про інтерпретацію Апокаліпсису о. О. Мень, потрібно пам'ятати дві тези, з яких виходили всі наступні роздуми священнослужителя. По-перше, він вважає, що Апокаліпсис – це та тема, яка буде актуальна завжди, оскільки життя людини недосконале, гріхове, відповідно вона боїться відплати. Друга теза священнослужителя полягає в особливому розумінні і трактуванні Апокаліпсису. О. Мень впевнений, що Апокаліпсис – це віра і надія, що може, звичайно, на перший погляд здатися абсурдною.

О. Мень наголошує на алегорично-символічному тлумаченні картин Апокаліпсису, де важливо розуміти зміст образів. Крім того, автор зазначає, що Апокаліпсис – перманентна реальність, яка відроджується. Тому людство періодично переживає ці апокаліптичні пророцтва. Суд Божий триває постійно і таким чином, триватиме і в майбутньому.

Звісно, як для православного священника, таке розуміння останньої книги Біблії є досить сумнівним і суперечливими. Саме через це його творчість викликала багато критики з боку інших православних священників.

Серед головних критиків о. Олександра можна виділити трьох. Це протодиякон Андрій Кураєв [3], який звинуватив отця Олександра в екуменізмі, протоієрей Сергій Антимінсов (або людина, що ховається під цим псевдонімом), що розкритикував ставлення о. Мень до Святого Письма [1], та ієрей Данило Сисоєв, який звинувачував о. Мень в сповідунні ересей, засуджених християнством.

Можна узагальнено визначити основні моменти, які піддалися критиці:

1. Проблема богодуховності Письма. І Сергій Антимінсов, і Данило Сисоєв стверджували, що отець Олександр заперечував богодуховність Письма, вважаючи, що Біблія – це скоріше слово і діло людське, ніж Божественне. Отець не заперечує, що в основі біблійних оповідань лежать реальні оповіді богонатхненного характеру – одкровення пророків. Але він вважає, що згодом, ці початкові оповідання «обростали» різними вигадками – на зразок народних байок.

2. Заперечення або сумнів у ряді Біблійних чудес (це стосується як Старого, так і Нового Завітів).

3. Надмірне захоплення біблійною критикою і коментарями отців Церкви.

4. Суперечливі інтерпретації таких питань, як існування у світі зла і причини цього.

5. Деякі помилки в області духовного життя.

6. Сумніви в боголюдськості Христа і, як наслідок цього, спотворення в області христології.

Узагальнивши основні моменти, що піддались критиці, слід зупинитись детальніше на деяких тезах. Диякон А. Кураєв в своїй роботі «Виклик екуменізма», присвятив окремий розділ о. О. Меню «Олександр Мень: загублений місіонер» де зазначає, о. О. Мень відпрацьовував свій імідж – прибічника лібералізму, творчості, свободи, відкритості. А про наслідки своїх промов він думав найменше [3]. В лекціях о. О. Менья простежувались суперечливі судження і пропаганда католицизму [3, с. 105]. На думку А. Кураєва, зближення отця Олександра з католицизмом носило негативний характер.

Варто розглянути основні зауваження прот. Сергія Антимінсова до О. Менья, зокрема в контексті його розуміння апокаліптичних пророцтв [1]. Автор книги наголошує, хоча о. О. Мень і був священником Православної Церкви, в його працях багато ідей і положень, які суперечать основним істинам православної віри.

Питання посмертної долі людини піддаються найбільшому спотворенню в книзі О. О. Менья. Він не тільки відкидає вічність пекельних мук, а й фактично заперечує реальність Другого Пришестя і Страшного Суду як історичної події.

Неоднозначні пророцтва Христа про кінець світової історії о. протоієрей намагається витлумачити в сенсі «перманентного Суду» (такого, що постійно здійснюється). Нібито «прихід Сина Божого воістину був судом, який триває у віках. Новий народ Божий буде постійно переживати «судні дні», аж поки боротьба добра і зла не досягне найвищої точки напруги, і тоді відбудеться останній суд, перелом, прорив історії за свої межі, очищення і перетворення світу» [4, с. 243]. «Суд вже відбувається, нова ера вже настала» [4, с. 191].

Головного винуватця світового зла – диявола – о. О. Мень прагне замаскувати. Тут зливаються воєдино всі прояви зла: Чудовисько Хаосу, Нахаш (змій-спокусник), і занепалий дух, що зігнув шляхи світобудови» [6, с. 598]. Виходить, що апокаліптичний дракон, спокусник людини в Едемі і занепалий дух – це різні істоти, які «зливаються воєдино» тільки в останній книзі Біблії, і незрозуміло, особистості це чи звірина, так як о. О. Мень називає їх туманним терміном «прояви зла».

Крім того, антихрист у о. О. Меня – звір, що суперечить православним уявленням. Хоча Святий апостол Павло зовсім виразно пише, що антихрист буде людина – людина гріха, син погібелі (2 Сол. 2:3), який не тільки встановить свою одноосібну владу над світом (Об'явл 17:12-13), але і вимагатиме собі поклоніння (2 Сол. 2:4). Називається ж він в Апокаліпсисі звіром (гл. 13) з причини лютості вдачі.

С. Антимінсов стверджує, що завдання православного священика – пояснити своїм вірянам, що основне джерело всякого зла – гріх. І це джерело гніздиться всередині кожної людини. І тільки Христос може допомогти в боротьбі з гріхом. І ця допомога – Божественна благодать – подається тільки через Церкву – Єдину, Святу, Соборну і Апостольську. Через її таїнства, богослужіння, через її традиції, які є досвідом православних святих [1].

Основний недолік праць о. Олександра в тому, що він «розмиває» ці чіткі і взагалі- то прості істини православного вчення про спасіння. О. Мень впритул підводить до заперечення того, що Христос – єдиний Спаситель людства. І заперечує реальність грізного фіналу людської історії – Другого Пришестя Христового. Таке спотворення істин православної віри кидає віруючих в обійми антихристиянства.

Похибки в творчості О. Меня можна пояснити багатьма факторами: надмірне захоплення західним богослов'ям: католицьким і протестантським, відсутність систематичної богословської освіти (о. Олександр і в семінарії, і в академії навчався лише заочно), величезна зайнятість на парафії. Саме з цих причин, відомий православний богослов професор МДА О. І. Осипов не рекомендував книги протоієрея о. Меня для знайомства з православ'ям [7, с. 278].

На противагу цим закидам є відомі пастирські добрі слова Митрополита Антонія Сурозького, Митрополита Крутицького і Коломенського Ювеналія. Олександр Єрмолін цілком підтримував погляди О. Меня. В захист його творчості відзначив: «О. Мень: місіонер, систематизатор, священник і духовник» [2, с. 130].

Крім того, творчість О. Меня і до сьогодні є актуальною і обговорюваною. Священник Георгій Чистяков, до 10-річчя з дня смерті о. О. Меня в своїй статті відзначив: «Отець Олександр, священник і духовний наставник тисячі вірян, письменник і вчений, невтомний суспільний діяч і лектор, трудівник» [8].

Таким чином, творчість О. Меня є досить суперечливою. Православні священники по-різному сприймали його доробок. Все ж О. Мень відіграв велику роль в історії православ'я, він мав багатьох прихильників, збирав величезні аудиторії і мав неабиякий успіх.

Список використаних джерел:

1. Антиминсов С. О богословии протоиерея Александра Меня [Електронний ресурс] / С. Антиминсов // Правило веры. – 1993. – Режим доступу до ресурсу: http://krotov.info/library/13_m/myen/de_antimins.html
2. Ермолин А. Теологумены и традиции святых отцов в наследии протоиерея Александра Меня [Електронний ресурс] / А. Ермолин // Сборник трудов Ярославской

духовной семинарии. – 2013. – Режим доступа до ресурсу: <http://www.alexandrmen.ru/biogr/ermolin.html>

3. Кураев А. Вызов экуменизма / А. Кураев. – М: Издательский Совет Русской Православной Церкви, 2003. – 384 с. – (Изд. 2-е и доп).

4. Мень А. В. Сын Человеческий / А. В. Мень. – Брюссель, 1983. – 490 с.

5. Мень А. Радостная весть / А. Мень. Лекции Вып. 1 – М.: АО «Вита-Центр», 1991. – 320 с

6. Мень. А. Читая Апокалипсис / А. Мень. – М.: Фонд имени Александра Меня, 2000. – 262 с.

7. Осипов А. И. Путь разума в поисках истины (Основное богословие) / А. И. Осипов. – М: Даниловский благовестник, 1997. – 336 с.

8. Чистяков Г. Он трудится среди нас [Электронный ресурс] / Г. Чистяков // Русская мысль. – 2000. – Режим доступа до ресурсу: <http://www.alexandrmen.com/pan.html>

Куцос О.И.

кандидат философских наук,

Одесский национальный университет имени И.И. Мечникова

НАУЧНЫЕ ОСНОВЫ ЭМПИРИЧЕСКОГО ИЗУЧЕНИЯ НАЦИОНАЛЬНОГО МЕНТАЛИТЕТА

Менталитет – одно из основных понятий современного гуманитарного знания. Оно включает в себя главные характеристики этноса и является одним из ведущих критериев при сопоставлении наций друг с другом. Несмотря на неопределённость и неоднозначность данного понятия, в общем смысле под менталитетом понимаются социально-психологические установки, автоматизмы и привычки сознания, способы видения мира, представления людей, принадлежащих к той или иной социально-культурной общности. Так, М.Ф. Юрий отмечает, что «определённым аналогом понятия «ментальность» в украинской традиции, которая достаточно давно сложилась в историко-философских школах диаспоры, является понятие национального характера» [5].

Менталитет является предметом рассмотрения нескольких гуманитарных наук, изучающих этносы. Психологические и психические особенности наций рассматривает психология. Она сопоставляет народы, исходя из национальной особенности мышления. Сравнительные исследования социальных институтов, а также социальных проблем жизнедеятельности этносов, проводит социология. Взаимоотношение этнического сознания и языка изучает лингвистика. Рассмотрение наций в контексте культурных особенностей – прерогатива культурологии. Однако, на наш взгляд, исследование, ограниченное рамками какой-либо одной науки, всегда будет односторонним. Именно поэтому эмпирическое изучение менталитета должно быть полидисциплинарным, а обеспечить такую многовекторность может философия как особая форма познания мира, вырабатывающая систему знаний о наиболее